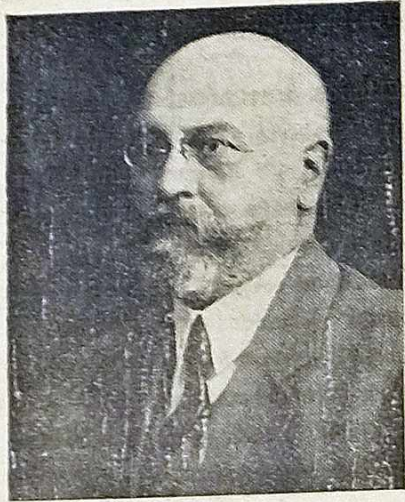

Kun järjestelmää luotiin.

Kun Elannon kerma oli apteekkitavaraa.

Muistelmia matkan varrelta.

Arvi Timonen.

Kun 17½ vuotta sitten olin sitoutunut ottamaan Elannon meijeriliikkeen johtajan toimen vastaan, huomautettiin minulle moneltakin taholta, että olin hypännyt onnettomaan kirnuun. Näkihän sen nyt jokainen järjevä ihminen, sanottiin minulle, ettei Elannon ikä tule kovinkaan pitkäksi. Nämä pelottelijat olivat henkilöitä, jotka eivät kuuluneet osuustoimintaväkeen. Osuustoimintaväellä olihan ihan päinvastainen ajatus ja se minustakin oli oikeampi ja siihen käsitykseen luottamukseni paninkin.

Meijeriliike oli ollut käynnissä vasta vähän yli vuoden ja olivat sen tulokset kaikkea muuta kuin hyvät. Perustamiskustannukset rasittivat ja liike tuotti tappiota. Leipomon varassa siis oli koettava päästä varmemmalle pohjalle — olihan sentään kahvilatkin, jotka liikettä tukivat. Mutta muita liikehaaroja ei silloin vielä ollutkaan. Niin sitä vain lähdettiin matkaa taivaltamaan hyvässä uskossa osuustoiminnan voimaan ja yleisön luottamukseen. Mutta kyllä monasti teki tarkkaa, kun kaikki tarvittava liikepääoma oli lainattava. Oli siinä tietämistä kun varsinaisen luottokkaan ei tahtonut riittää ja tuon tuostakin oli käytävä luotonantajan luona selvittämässä tilannetta ja pyytämässä lisää. Hyvin K.O.P:ssa ymmärrettiinkin tilanne, eikä sieltä koskaan toivottomana tultukaan. Tositarpeen ollessa annettiin sieltä rahaa vaikka "maisterivekselillä". Allekirjoittanutkin oli sellaisien hyväksyjänä.

Niin, sellaisiakin aikoja on Elannolla ollut, vaan selviytynyt se on niistä jo aikoja sitten.

Mutta onpa niitä toisellaisiakin ahtaita aikoja sattunut kuletulla taipaleella.

Kun maailmansota syttyi elokuun alussa 1914 oli Elannon meijeri täynnä voita ja juustoa — niin täynnä, ettei sellaista ole ollut ennen eikä jälkeen, sillä kaikki varsinaiset ja tilapäisetkin meijerin varastohuoneet olivat täynnä. Se oli kyllä sinänsä hyvä. Mutta kun kiellettiin lähettämistä ruokatavaraa pois kaupungista, oli vaara tarjona, että mahdollisesti kaikki takavarikoitaisiin ja maksettaisiin mahdollisesti hyvinkin alhainen hinta tahi pakotettaisiin pitämään tavaroita varastossa vaikka kuinka kauvan ja kärsimään siten muun tappion lisäksi vielä korkotappiota. Oli kiireesti ryhdyttävä toimenpiteisiin, jotta saataisiin myydyksi liikenevät varastot. Monen mutkan perästä lupa saatiinkin ja myytiinpä juustoa Pietariin asti. Toinen hankaluus sodan sytyessä oli se, miten saataisiin maitoa kaupunkiin. Sotilasviranomaiset ilmoittivat näet, että tavaraliike seisautetaan toistaiseksi. Tämän johdosta kävin kohta tiedon saatua rautatiehallituksessa liikennetirehtööriä tapamassa. Vaikka menin heti virka-ajan alussa, oli samalla asialla olevia jo monta ennen minua. Kun pääsin liikennetirehtöörin puheille, oli hän kovin hermostunut — eikä kumma, sillä puhelinkin soi lakkaamatta. Hän vain toisti useampaan kertaan — arvatenkin jokaiselle samoin — ettei hän voi mitään tehdä, koska sotilasviranomaiset määräävät kaikki. Sieltä en saanut mitään lohtua ja kun tästä valittelin erälle — oliko se vahtimestari tai joku muu henkilö, jonka käytävässä tapasin — niin neuvoi hän menemään erään pienemmän herran luo. Opastaen minut sitten ylimpään kerrokseen ja sieltä löysinkin miehen, joka tiesi selvittää, miten ruokatavaran kuljetus järjestetään, lupasipa jonkun päivän perästä antaa siitä tiedonkin. Pahempaa hätää ei sentään tullut, sillä maitoa tuotiin hevosella aina Vihdistä asti ja olipa silloin jo autokin tähän tarkoitukseen käytettävissä, sillä Nummen osuusmeijeri lähetti maitonsa ja kermansa autolla. Kallista lystiä tuo oli, sillä muistaakseni tuli maitolitrin kuljetus maksamaan 10 penniä, siis markan nykyisessä rahassa. Ei kuljetus rautateitsekään ollut ihan tukossa ja Hyvinkäältä saimme maitovaunun aivan säännöllisesti joka päivä ensimmäisen viikon ajallakin, jolloin liikennehäiriöt olivat pahimmillaan. Hyvinkään silloinen asema-

päällikkö päätteli vain lähettäessään kielloista huolimatta maitovaunun, jopa muistaakseni sotilasjunan mukana, että "mistäs ne hel-sinkiläiset maitoa saavat, ellei sitä maalta lähetetä. Ja niin sitä vain tuli silloinkin, kun se näytti aivan mahdottomalta.

Mutta tulihan eteen vielä sellainenkin aika, jolloin ei maitoa tullutkaan, vaikka kuinka olisi koettanut. Se tapahtui silloin, kun kaikesta tavarasta oli punte ja oli turvauduttava korteilla jakeluun. Silloin pahimpaan aikaan ei Elannolla ollut maitoa jaettavanaan päivittäin kuin 2,000 litraa ja siitäkin alle, vaikka aikaisemmin oli ollut jopa yli 20,000 litraa päivässä. Niinpä olikin meijeri melkein tyhjänä ja sovittiin sinne sekä kaljatehdas että kasviksien säilyketehdas. Ennen varsinaista säännöstelyä täytyi tavarain vähetessä liikkeen ryhtyä itse säännöstelyyn. Niinpä m.m. kermaa annettiin vain lääkärin määräyksestä — se oli siis niinkuin apteekkitavaraa. Taitaa olla vielä tänäkin päivänä olemassa henkilöitä, jotka pitävät allekirjoittaneelle vihaa siitä, etten voinut täyttää heidän toivomustaan kerman saantiin nähden — ainakin monta vuotta tapauksen jälkeen vielä siitä sain kuulla. Virallisen säännöstelyn tultua voimaan, tarvittiin myöskin kerman ja liis-maidon saantiin lääkärin todistus. Mutta silloin hoiti asian Helsingin kaupungin maitokonttori, jolle kaikki maitoa koskevat asiat kuuluivat.

Miksi muististani ensimmäiseksi tulivat siel-le edelläolevat laillaan epämiellyttävät tapahtumat, en osaa selittää, vaan koska ne nyt niin tekivät ja luullakseni jotakin voivat huvittaa sellaisetkin muistelmät 25 vuoden taipaleelta — olen ne tähän pannut. Itselleni ovat ne sikäli mielenkiintoisia, että ne tuovat esiin voitettuja vaikeuksia, jotka nyt ovat vain muistoina.

A. T.

Osuustoiminta ja perhe.

(Jatk. 16:sta siv.)

vikkeitä hankkivat, suuremman yhteisön jäseniksi. Yksityistaloudesta puuttuu si-veellinen yhteenkuuluvaisuus. Ja vain taloudellinen riippuvaisuus yhdistää ja erottaa kaikkien kansojen ihmiset luokkiin ja kasteihin ja synnyttää vihaa, epäsuopua ja taistelua. Mutta osuustoiminta yhdistää jälleen kaikki uudeksi yhteiseksi ja johtaa heidät taloudellisia tehtäviä suorittavaan yhteistoimintaan. Mutta joskin se yhdistää ihmiset taloudellisesti, se tuo taloudellisen toiminnan päivänvaloon ja muuttaa sen henkiseksi toiminnaksi. Osuustoimintaihminen, joka syö oman tehtänsä valmistamaa leipää, joka pitää oman kutomonsa kutomia vaatteita, hän on kaikkiin aineellisiin asioihin ihanteellisesti yhdistetty ja hänen pyrkimyksensä ovat sellaiset, että ne täyttävät hänen jokapäiväisen elämänsä valolla, ilolla ja onnella.

Ja jos osuuskaupat kykenevät hankkimaan, ei vain aineellisia, vaan myös näitä ihanteellisia arvoja, silloin ne voittavat. Sillä kaikki inhimillinen toiminta pysyy korkeampiin päämääriin sidottuna, jos sen on oltava jotakin enemmän kuin syömistä, juomista ja jokapäiväisen toimeentulon hankkimista.

25 vuotta osuuskauppatyötä. Se merkitsee siveellistä rakentamista, kansan taloudellista menestystä, se merkitsee jokapäiväisen elämän pyhittämistä.

Maaseutumyymäläpiirien juhlat.

Seuraavissa maaseutupaikoissa järjestetään Elannon 25-vuotisjuhlia: Kera-va, Hyrylä, Korso, Tikkurila, Tapanila, Pakinkylä, Kauniainen, Leppävaara ja Porvoo.

Juhlat on suunniteltu pidettäväksi marraskuun aikana lauantaisin ja sunnuntaisin. Ei ole vielä lopullisesti määrätty, milloin mikin juhla on. Tästä seikasta, samoin kuin lippujen jaosta y.m. ilmoitetaan lehtemme ensi nume-

Miina Sillanpää.

Elannon ravintoloille annetaan yleinen tunnustus hyvästä järjestyksestä. Mutta harva tuntee mitä vaikeuksia on ollut voitettavana ennenkuin nykyinen järjestelmä on löydetty. Se on pitkäaikaisten kokeilujen ja työn tulos. Ensimmäisiä ravintoloita perustettaessa ei kenelläkään Elannon toimihenkilöistä ollut kokemukseen perustuvaa järjestelmää esitettävänä, joten oli koettava katsoa, kelpasiko siihen aikaan jo käytännössä olleet järjestelmät Elannon liikkeissä. Kahviloilla ja väkijuomaväestöillä oli omat sisäiset järjestelmänsä. Elanto otti esimerkiksi Ekbergin kahvilasta, jossa kahvilavierat tekivät tilauksensa tiskin ohitse kulkien, ja maksoivat samaan paikkaan kahvit nautittuaan. Mutta pian havaittiin, että se mikä sopi pienliikkeeseen osoittautui mahdottomaksi Elannon tapaiselle suurliikkeelle. Kassanhoitajan ottaessa tilaukset, oli tarjoilijan vaikea löytää täyteen ahdetusta huoneesta tilauksen tekijää. Vielä vaikeampaa oli kassanhoitajan muistaa, mitä kukin oli tilannut. Koko järjestelmä perustui suomalaisen rehellisyyteen, joka kuitenkin ei ollut ehdoton. Pian huomattiin että vieraiden joukossa oli niitäkin, jotka unohtivat miten paljon olivat tilanneet, maksaen tilauksistaan vain osan tai ei ollenkaan. Emäntä ehdotti, että tarjoilija saisi kantaa maksut. Mutta toimitusjohtaja vastasi, ettei Elannon kahvilassa voida ottaa käytäntöön mitään sellaista, mikä muistuttaisi järjestelmää kapakkaravintoloissa. Meidän oli keksittävä omamme. Ja oman keksimiseksi kokeiltiin monella eri tavalla, kunnes lopulta löydettiin nykyään käytännössä olevat tilaus-, kassanvalvonta- ja tarkkailumuodot, jotka nekin tietysti ovat jatkuvan kehityksen alaiset.

Kun Elannon hallintoneuvostossa keskusteltiin ensimmäisen auton ostamisesta Elantoon, niin toimitusjohtaja Silvo vastusti silloin vielä ostoa, auton kulut kun tulivat hevosien käyttöön verrattuina kalliimmaksi. Minä oli auton kannattaja ja sanoa tokasin: "Eihän auto kuluta mitään tällaisissa olosuhteissa".

Siihen vastasi Silvo nasevasti: "Eikä hevonon työtä tehdessään."

M. S.

ten työt nousevaa kulttuuria, mutta joita itseänsä muistetaan yhtä vähän, kuin hytysiä, jotka kerran ovat päivän hymisseet Lapin perillä.

Mitenkähän mahtaa olla kyläkunta muuttunut?

Tulen Airoaisen pihaan. — Tuttuja ovat rakennukset, tuttuja koivut, tuttu tuo mäki, jota talvella laskea huristettiin. Mutta poissa on se mökki, jossa olin asunut.

Tuolta tulee mies saunasta, pieni poika mukanaan.

— Taidat olla Kalle?

— Olen kyllä.

— Minä olen se ja se. Olit tuon poikasi kokin, kun lähdin tästä pihasta.

Siinä juttellessa saan kuulla, että vanha Veeru ja hänen vaimonsa ovat jo aikoja lähteneet täältä viimeiselle matkalleen. Koko pesue on hajonnut — toisia jo kuollutkin.

— Niinpä niin. Siitä on niin kauan.

— Niin ne ajat kuluvat.

Lähtiessäni pihasta muistelen edellistä täältä lähtöäni. Olimme jo muuttaneet pois, Perälään, mutta vanhat leikkipaikat ja onkipaikat olivat vetäneet minut tänne eräänä syyskesän päivänä. Kun illalla palasin Perälään, oli äitini omituisen tärkeän näköinen.

— Isä lähetti sanan Juokslahdelta (jossa oli töissä), sanoi hän, että sinun on huomenna mentävä sinne — kouluun.

Lyhyet valmistelut suoritti äiti yöntienoolla, ja aamulla lähdin. — Siitä on tullut pitkä reisu.

Tällä kertaa lähdin Airoaisen pihasta Pakolaan päin kulki samojen rapakkoisista kapeista polkuja ja vetisiä niittäjä. Joilla poikasena olin saanut keväisin ja syksyisin saunanlauteilla sanomattomasti kirjelevät "variksen-saappaat". — Tuutui kuin aika olisi täällä seisahtunut. Muualla autot hurisevat valtion te-

kemillä teillä, muualla on rautateitä, laivoja, lentokoneita. Mutta täällä Pakolan Kaapron, Kitulan Nököön ja Hakalan Mantan valtakunnassa ollaan edelleen jumalan seljän takana.

On sentään jotakin tapahtunut täälläkin: Kaapron, Nököön ja Mantan pelloilla ahertaja kyntää nyt omaa maatansa; entiset torparit ovat itsenäisiä; nämä maat eivät ole enää kahden pitäjän talojen takamaita. Ja vielä: 30 vuotta sitten tässä suuressa laaksossa ei ollut ainoatakaan ihmistä, joka olisi käynyt kansakoulua tai kansanopistoa. Nyt on niitäkin. — On hiukan ajan pyörä liikakannut täälläkin — mutta hitaasti.

Tuo Saalahden laaksokunta kohosi näkyviini jälleen nyt erään kerran kaukaisessa taustassa. Ja etualalla siinä kuvassa on ihan toinen näky: pääkaupungin vähäväkisten yhteistyön jättiläisvoima ja valtavat tulokset.

Mikä vastakohta!

Siellä kaukana Saalahden työteläät, ahkerat ihmiset raskasta ja avutonta elämänsä elämässä, ilman tietoa yhteistoiminnan voimasta, kuitenkin yksin kohtalonsa kanssa kamppailen. Täällä neljästäkymmenestä hanelle perheellä valtava koneisto, jolla he määräävät, mitä maksaa leipä, liha, jauho. Heistä siellä ei tiedetä sen enempää kuin tässä olen kertonut. Meidän tarinamme täällä tunnetaan Suomessa, Pohjoismaissa, Euroopassa, yli maailman, ja siihen viitataan silloin kun tahdotaan osoittaa, mitä yhteistyö saa aikaan.

Saalahden vanhasta yhteiskunnasta on pitkä matka täkäläisten kuluttajain yhteiskuntaan. eikä ainoastaan kilometreissä mitaten, vaan siihen voimaan ja itsetuntoon nähden, minkä kukin omistaa.

K. N. Rauhala.